

B

E c o n o m i q u e

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv flytting återsänds
försändelsen med nya adressen på
baksidan (ej adressidan).

NORDISKA KULTUR- LANDSKAPSFÖRBUNDET

Returadresser:

SVERIGE

c/o Hälsinglands museum, Storgatan 31.
S-824 30 HUDIKSVALL.

NORGE

Randi Holme, Auseveien 3,
N-6443 TORNES I ROMSDAL.

DANMARK

Søren Espersen, Stenstykkevej 34.
DK-2650 HVIDOVRE.

Palautukset:

FINLAND

Sinikka Joutsalmi, kontakt, Museovirasto,
P.B. 169, SF-00511 HELSINGFORS.

Horsberg Stig
Lia Rute 1160
N-2380 BRUMUNDDAL

*GARDEN på Vestlandet var plassert høgt
og fritt. Fleire bruk hade husa saman i
klyngetun, som her i Jølster, SV Geiranger,
med 5 brukere. Bild: Arne Berg, 1954.*

NORDISKA KULTUR-
LANDSKAPSFÖRBUNDET

LOMMEN

31 * december 2003

ISSN 1102-6553

Storfjord og fjell 2004

Nordisk kulturlandskapsforbunds årsmøte og fagseminar **17-20 juni 2004** i Møre og Romsdal.

Møre og Romsdal er grenselandet mellom Vestlandet og Trøndelag både når det gjelder språk og natur. Fylket er sterkt oppskåret av en rekke lange, vakre fjordarmer som går på kryss og tvers nesten inn til fylkesgrensene både i sør, øst og nord. Like etter istiden nådde havet opp til 50 m over dagens havnivå og drøyt 150 m. o. h. i indre strøk. Ute ved kysten er det myrer, lyngheier og nakne rabber som preger vegetasjonen. Innover i varme, sørvendte ller vokser varmekjære løvtraer og planter. Flere steder er hasselnøtter blitt høstet og solgt.

Storfjorden som er utgangspunkt for neste årsmøte er kanskje det mest spektakulære i norsk natur. Her møtes natur og kultur i et dramatisk landskap der de gamle hyllegårdene gir landskapet en spesiell identitet. Naturforhold og kulturlandskap veksler sterkt fra kystens talrike øyer til det kontrastrike fjordlandskapet og fjellbygdenes seterområder. Innerste delen av Storfjordområdet er nylig nominert til UNESCOs verdensarvliste og garanterer at årsmøtet vil by på spennende og vakre opplevelser! Mer informasjon i neste Lommen og fra Randi Holme.

Den viden kjente Geirangerfjorden og de alpine fjellformasjonene rundt utgjør et unikt fjord- og fjellsystem. Fjellheimen mellom Geiranger og Tafjord er et alpint fjellområde med tinder, botner, breer og vann. Her finnes det både tam- og villrein. Området har fine seterstøler, mange gamle seterhus, et veldig spennende landskap og et biologisk mangfold å ta vare på. Fjord og fjell sammen utgjør et av de mest storslåtte og intakte natur- og kulturlandskap vi har.

Ur LOMMEN

Kära hälsningar!

Det var skrivprogrammet som valde öppningsfrasen när jag kommit till Kå. Och varför inte, det är ju avsikten.

De här första sidorna har jag brukat använda till lite småprat om vad som är aktuellt i förbundet, lite smågnäll för att få fart på styrelsen när arbetet där kärvar och lite småsnack om innehållet i LOMMEN. Det har varit trevligt. Man känner sig faktiskt betydelsefull och dessutom som en gammal god vän till er alla.

Jag tycker det är trevligt att Cristina debuterar som ordförande med en spalt där HON tar ett snack med er. Hon nämner *delaktighet*. Det är ett fint ord och ännu finare när det fungerar. Och det tror jag hon lyckas få er att känna.

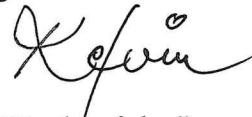
För min del hoppas jag det blir tillfälle att då och då återkomma med lite småprat.

Av detta nummers texter tycker jag en är i särklass. Det är revisorernas berättelse om hur Nybøes Regnskapskontor i Bergen har hanterat förbundets kassaredovisning. Passusen *"Så val-sar t.ex. det bidrag på 100 000 svenska kronor som överförs från det svenska till det danska kontot omkring i åtminstone fyra olika siffer-skepnader utan att det för en utomstående framgår hur det är beräknat och varför."* med den avslutande kommentaren, *"Förmodligen är materialet begripligt för en begåvad person med norsk revisorsutbildning."* är en grym uppvisning i hanterande av understatements.

Så vill jag påpeka att bokanmälan, som fått bilda en slags artikel, inte alls speglar det enorma och viktiga kunnande som böckerna på ett överlag mycket inspirerande sätt förmedlar.

Med detta så tackar jag för de nästan trettio Lommar som jag fått förmedla till er och lämnar över till Karin Hallgren, som blir nummer fyra bland redaktörerna. Vi får inte glömma Kerstin Riessen och Kjell Samuelsson, som var med i en grå forntid.

Ha de

Datorn vill skriva "Ha det så bra" men jag väljer den norska kortformen.

Kära medlemmar!

Under årsmötet i Finland 2003 valdes jag till ny ordförande i Nordiska Kulturlandskapsförbundet. Vår käre Arnold klev av efter fyra år vid rodret och jag hoppas att jag kan ta över utan att NKF skakas om för mycket. Kanske gör det inget om vi skakar om NKF lite lagom. Förbundet har under de senaste åren haft en negativ medlemstrend och många tycker att NKF är en sovande förening. Visst är föreningen liten, vi har knappast trehundra medlemmar idag. Styrelsen och medlemmar sitter utspridda över ett stort geografiskt område. Att träffas eller att åka på årskonferensen är kostsamt för både medlemmar och styrelse. Samtidigt kan man se just dessa svagheter som föreningens styrka!

Nordiska Kulturlandskapsförbundet har, anser jag, stora fördelar av att medlemmarna är engagerade och ofta yrkesverksamma inom ämnesområdet. Många har dessutom en enorm erfarenhet efter många år inom branschen. Den geografiska spridningen är själva basen för vår verksamhet och våra medlemmar finns över hela Norden! I och med att vi är så få, är det lättare att känna sig delaktig i beslut och aktiviteter. NKF är beroende av att varje medlem engagerar sig och ser sig själv som en del av föreningen, med ett ansvar för föreningens fortlevnad. När det gäller kostnader för konferenser och resor i Norden tror jag att ett intressant, tvärsektoriellt program i ett spännande område drar fler deltagare, än ett mindre kostsamt men inte lika intressant alternativ. Givetvis kommer styrelsen fortsätta

arbeta för att hålla nere kostnaderna för årskonferenserna och för att få samarbetspartners och sponsorer.

Det är spännande händelser på gång just nu för NKF. EU:s nya jordbrukspolitik kommer att påverka våra kulturlandskap i hög grad. Nordiska ministerrådet (NM) har flera projekt som berör NKF:s område. Bland annat arbetar nu NM:s arbetsgrupp för natur, friluftsliv och kulturmiljö för att ta fram ett nytt ramprogram. NKF vill gärna vara med och lyfta fram kulturlandskapets enorma betydelse för friluftsliv och turism. NM driver också ett projekt "Jordbrukslandskapet som resurs". Det är ett tvärsektoriellt projekt som presenterades under en stor konferens i Hordaland i Norge i juni 2003. Norges landbruksminister, Lars Sponheim, deltog i mötet och lovade arbeta för en gemensam nordisk kulturlandskapsstrategi. NKF arbetar också tillsammans med flera intressenter för att bygga upp ett nordiskt nätverk mellan "museijordbruk". Projektet "etnobiologi" fortgår i Sverige och i somras var NKF värd tillsammans med CBM (Centrum för biologisk mångfald) för ett symposium som handlade om konflikternas etnobiologi. Vi hoppas också att NKF ska synas lite mer genom deltagande i seminarier och som remissinstans.

Lite kort om styrelsen

Den nya tekniken med hemsida och e-post förenklar arbetet väsentligt för förbundet. Styrelsen kan lättare hålla kontakt och arbeta framåt. Under 2004 kommer vi fortsätta att utveckla hemsidan, gå in på www.n-kf.org Alla som har tips om konferenser, remisser och annat som kan vara av glädje för medlemmarna. Den behöver få mer material och växa!

Halloj!

Kan du hjälpa till med material, bilder och text, tips på konferenser och litteratur osv. Skicka material till styrelsen för vidarebefordran. Vi hoppas också på att NKF får arbeta med en nordisk hemsida för brukare och handläggare i samarbete med Telemark fylke. Ole Per Schei hjälper oss med att söka vägar för att nå dit.

Styrelsen arbetar också för att komma till rätta med den lite tilltrasslade ekonomiska redovisningen. Systemet ska förenklas och göras mer enhetligt. Vi står ännu utan kassör, så styrelsen får dela ansvaret för ekonomin. Värvningsbroschyren har uppdaterats och kommer att finnas tillgänglig på hemsidan.

Nästa årsmöte hålls i Ålesund - Geiranger i Møre-Romsdal **17-20 juni** och vi kommer antagligen att börja konferensen vid kusten och avsluta längst in i Storfjorden (*se sista sidan*).

Vi har förutom två nya norska styrelsemedlemmar en ny styrelsemedlem i Finland och en i Danmark. Sinikka Joutsalmi tar över efter Päivi som kontaktperson. Bjørn Petersen har valts in efter Kurt som lagt många år i NKF:s styrelse.

Lommen har fått en ny redaktör, Karin Hallgren, som nu arbetar tillsammans med Kelvin Ekeland. Skicka artiklar och tips till Karin och Kelvin!

Lite personligt

Under de senaste tio åren har jag arbetat på Julita, ett friluftsmuseum och ett gods i Södermanland (ligger ca 18 mil väster om Stockholm). Julita ägs av Nordiska museet och här har jag arbetat som intendent och med allt från kulturlandskapsinventeringar, restaureringar av hagar och ängar, agrarhistorisk landskapsanalys, agrarhistoriska utställningar, vandringsleder, utbildning, forskning och utredningar. Jag har läst historia, agrarhistoria och arkeologi samt ryska och öststatskunskap.

Under åren på Julita har jag arbetat tillsammans med min chef och kollega Else-Marie Strese, som är biolog och genetiker. Ett för oss båda (och för arbetet) mycket givande samarbete! Som det ser ut just nu kommer jag att sluta på Julita till nyår (neddragningar) och jag vet inte idag var jag kommer att hamna efter jul. Så jag hoppas att ni ursäktar om det är svårt att få kontakt med mig! Övriga styrelsemedlemmar kommer förhoppningsvis att vara där de ska.

Engagera er i NKF

Cristina Prytz

NORDISKA KULTUR-
LANDSKAPSFÖRBUNDET

Kulturlandskapsförbundets årsmöte 2003

28 juni 2003, Helsingfors, Finland

1. ÖPPNANDE

Ordföranden Arnold Samuelsson hälsade välkommen och **förklarade årsmötet** för öppnat.

2. VAL AV MÖTESORDFÖRANDE, MÖTESSEKRETERARE OCH TVÅ PROTOKOLLJUSTERARE

Årsmötet beslutade välja Lena Bergils till mötesordförande, Mats Folkesson till mötessekreterare och Christer Boethius och Gunnar Bejbro till protokolljusterare.

3. GODKÄNNANDE AV DAGORDNING

Årsmötet beslutade godkänna förslag till dagordning.

4. MÖTETS BEHÖRIGA UTLYSANDE

Årsmötet ansågs behörigen utlyst.

5. ANTAL NÄRVARANDE VID ÅRSMÖTET

Årsmötet konstaterade, sedan deltagarförteckning cirkulerats, att årsmötet bevisades av 33 medlemmar och en icke medlem.

6. ÅRSBERÄTTELSE FÖR 2002 och

7. VERKSAMHETEN 2003

Årsberättelsen för 2002 föredrogs av styrelsens ordförande Arnold Samuelsson, bilaga 1, som också informerade om styrelsens /föreningens arbete 2003.

Till årsberättelsen föreslogs tillfoga att styrelsen haft två protokollförda styrelsemöten per telefon den 5 februari och den 29 april 2003 samt att arbetet med att skapa en hemsida (www.n-kf.org) för förbundet inletts.

Årsmötet beslutade att med dessa två tillägg med godkännande lägga årsberättelsen till handlingarna samt att godkänna rapporten om verksamheten 2003.

8. EKONOMI/BOKSLUT

Kassör Jan-Morten Høglo föredrog sammanställning av räkenskaperna för 2002, **bilaga 2**,

vilka visade på ett årsresultat på -47.778 Nkr, dvs underskott. Behållningen däremot är +109.642 Nkr. Behållningen föregående år 2001 var +186.316, vilket innebär en minskning med -76.674. JMH kommenterade förbundets ekonomi och minskande kapital och visade på hur föreningen enligt styrelsens mening ska hantera den nedåtgående trenden genom att styrelsen lägger en så stram budget som möjligt för 2003 men med hänsyn till tidigare beslutade åtaganden, vilket innebär en årsomslutning på 205.000 Nkr och ett årsresultat på -55.000 Nkr, dvs underskott, **bilaga 3**. Detta innebär att föreningen måste göra något drastiskt inför 2004 och senast 2005, tex ifrågasätta Nordisk Bygd, vars normalupplaga är 500 ex – har den annat syfte än att bara nå medlemmarna?

J-M Høglos föredragning följdes av många inlägg:

Kelvin Ekeland föreslog att styrelsen skulle ges i uppdrag att undersöka hur befintliga publikationer kan användas för att rekrytera medlemmar.

Mariella Lindén menade att upplagan verkar liten och att Nordisk Bygd säkert skulle kunna nå fler läsare och borde spridas till ännu fler än idag. Kan man utnyttja EU-bidrag, tex till en redaktör?

Lars Aamodt menade att medlemskontingenten /årsavgiften är låg, 200 Nkr (se vidare nedan). För att undvika krångel med fyra valutor, borde föreningen se över möjligheten att endast bruka en bank, Nordisk Bank.

Örjan Bergils såg det som positivt att styrelsen nu presenterar en budget, vilket han uppfattade vara första gången, och föreslog att föreningen skulle överväga en stadgeändring som innebär att det tydliggörs att Verksamhetsplanen skall relateras mot Budget och Års-

berättelsen mot Bokslut och föreslog att styrelsen ges i uppdrag att se över stadgarna med avseende på krav på budget, relaterad till tillgångar och verksamhet.

Gunnar Bejbro undrade varför kostnadsutvecklingen är dålig – beror det på vikande medlemsutveckling?

Styrelseordföranden Arnold Samuelsson svarade att orsakerna är två, dels sjunkande medlemstal, dels minskade bidrag till årsmötesarrangemangen, de senare har drastiskt minskat sedan Vega år 2000.

Mötesordföranden sammanfattade och tydliggjorde de framkomna förslagen, varefter **årsmötet beslutade** att styrelsen ges i uppdrag att

- undersöka möjligheten att nyttja bara en bank, vilket innebär endast en valuta och inga mellanräkningar
- se över stadgarna med avseende på krav på budget.

9. REVISIONSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2002 RESPEKTIVE ÅR 2001

Jan-Morten Høglo läste, i revisorernas frånvaro, revisionsberättelsen för räkenskapsåret 2002 respektive för år 2001, vardera med fyra bilagor med rekonstruerade transaktioner för varje land, av Olof Stroh och Björn Molitor, bilaga 4 och 5.

JMH kommenterade också tillsammans med styrelseordföranden och sekreteraren hur styrelsen valt att hantera det uppdrag styrelsen fick på förra årsmötet avseende räkenskaperna för år 2001: ”att ge den blivande styrelsen mandat att slutföra räkenskaperna för 2001 och att om så behövs konsultera en redovisningsfirma. Därefter ska räkenskaperna underställas en auktoriserad revisors granskning. Frågan om styrelsens ansvarsfrihet bordlägges till nästa gång medlemmarna samlas till möte”.

Styrelsen har med tacksamhet beslutat ge förre kassören Steinar Sørli, på dennes eget förslag, att, tillsammans med en räkenskapsfirma, slutföra räkenskaperna för år 2001 och 2002. Sedan detta skett, revisorerna godkänt räkenskaperna och därvid föreslagit att styrelsen skall beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2001, har styrelsen beslutat att inte underställa räkenskaperna för granskning genom auktoriserad revisor, i syfte att spara in på

den utgiften, och istället förelägga detta årsmöte räkenskaperna med revisionsberättelse för beslut.

10. FRÅGA OM ANSVARSFRIHET FÖR STYRELSEN

Årsmötet beslutade att ge styrelsen ansvarsfrihet för år 2002.

Örjan Bergils föreslog att årsmötet genom att godkänna revisionsberättelsen för år 2001 därmed också godkänner styrelsens agerande, dvs att inte anlita auktoriserad revisor och föreslog också att årsmötet riktar ett särskilt tack till revisorerna med Olof Stroh i spetsen för deras stora arbetsinsats.

Årsmötet beslutade att godkänna styrelsens agerande avseende räkenskaperna för 2001 och att därmed ge styrelsen ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2001 rikta ett särskilt tack till revisorerna för deras arbete.

11. VAL AV STYRELSE

Valberedningens förslag föredrogs av Lena Bergils. Förutsättningarna var:

- ❖ mandatperioden på två år har gått ut för

Arnold Samuelsson, Sverige

Steinar Sørli, Norge

Camilla Rosengren, Finland

Päivi Maaranen, Finland

- ❖ avböjt omval har

Arnold Samuelsson

Steinar Sørli

Päivi Maaranen

- ❖ Mandatperioden på ett år har gått ut för

Gabriele Prenzlau-Enander, Sverige

Kurt Borella, Danmark

av stadgeskal kan inte Kurt Borella omväljas, då han suttit i styrelsen i nio år

Jan-Morten Høglo, avsäger sig sitt uppdrag under mandatperioden på grund av för stor arbetsbelastning.

- ❖ Valberedningens förslag:

Cristina Prytz, Sverige, ordförande, nyval 2 år

Gabriele Prenzlau-Enander, Sverige, omval 2 år

Camilla Rosengren, Finland, omval 2 år

Sinikka Joutsalmi, Finland, nyval 2 år

Ole Per Schei, Norge, nyval 2 år

Randi Holme, Norge, fyllnadsval 1 år

Bjørn Petersen, Danmark, nyval 2 år

Årsmötet beslutade att välja ordförande och övriga ledamöter enligt valberedningens

förslag samt att i enlighet med stadgarna ge styrelsen i uppdrag att konstituera sig och utse kontaktpersoner för respektive land.

❖ Den nya styrelsen får följande utseende:

Cristina Prytz, Sverige, ordförande

Søren Espersen, Danmark

Mats Folkesson, Sverige

Randi Holme, Norge

Sinikka Joutsalmi, Finland

Bjørn Petersen, Danmark

Camilla Rosengren, Finland

Ole Per Schei, Norge

Gabriele Prenzlau-Enander, Sverige.

12. VAL AV REVISOR OCH REVISORSSUPPLEANT

Årsmötet beslutade välja om revisorerna Olof Stroh och Björn Molitor, båda Sverige samt revisorssuppleanterna Gerd Birgit Tjomsland, Norge och Per Grau Möller, Danmark.

13. VAL AV LEDAMÖTER TILL VALBEREDNINGEN

Årsmötet beslutade omvälja valberedningen; Ann Norderhaug, Norge (sk), Lena Bergils, Sverige, Karl-Erik Frandsen, Danmark och Eeva Haeggström, Finland.

14. MEDLEMSAVGIFTEN

Medlemsavgiften är idag:
institution 500 kr/ 50 eu (krona i respektive lands valuta)

enskild 200 kr/ 20 eu

familj 50 kr/ 5 eu

student/pensionär 100 kr/ 10 eu

Här följde en lång diskussion med många inlägg som handlade om i vilken valuta kontingenten skulle betalas och rättvisan mellan länderna i den händelse alla skulle betala ett belopp fastställt i Euro. Härvid framförde bl.a. Per Olov Schønning att föreningen bör behålla de lokala valutorna av pedagogiska skäl, för att det är enklare. Jan Morten Høglo menade att det är rättvist även om vi betalar i lokala valutor, som ju är olika värda, d.v.s. betalar då norrmännen i realiteten mer än t.ex. svenskarna, men å andra sidan är den norska kronan köpstarkare, d.v.s. man får mer för en krona.

Styrelsens förslag var oförändrad medlemskontingent.

Lars Aamodt föreslog en höjning till 250 kr för år 2004.

Årsmötet beslutade, efter rösträkning, med 10 röster för styrelsens förslag och 19 röster däremot, dvs för L Aamodts förslag att medlemsavgiften/-kontingenten för år 2004 ska vara 250 kr. Betalning för år 2004 skall ske i det egna landets valuta samt att inför 2005 skall styrelsen gå igenom problematiken med betalningsvalutan.

15. BEHANDLING AV INKOMNA MOTIONER

Inga motioner hade inkommit till årsmötet.

16. ÅRSMÖTE 2004 OCH 2005

2004 är det Norges tur och Jan Morten Høglo presenterade ett preliminärt förslag om årsmöte i Möre och Romsdal. Steinar Sørli har samtalat med Fylkesmannen, där också den nye styrelsemedlemmen Randi Holme arbetar.

Ole-Per Schei presenterade ett alternativt förslag, Telemark, den region han själv är verksam.

Søren Espersen presenterade ett preliminärt förslag till årsmötesplats år 2005, ön Bornholm i Östersjön.

Årsmötet ställde sig positiv till de föreslagna platserna och värdländerna får efterhand återkomma till styrelsen med slutgiltiga förslag.

17. ÖVRIGA FRÅGOR

Förbundets framtid

Jan Morten Høglo menade, med utgångspunkt i det finansiella läget, d.v.s. i ett upprepat och accelererat underskott som årsresultat, att förbundet bör bidra med två ting:

❖ folkuupplysning

❖ umgänge/nöje

Måste vi då välja att avstå t.ex. Nordisk Bygd eller Lommen för att få budgeten att gå ihop?

Kelvin Ekeland saknade en bredare verksamhet. Varför är förbundet inte längre medarrangör i olika evenemang, som t.ex. slätterkursen i Västergötland. Härigenom mister föreningen möjlighet att marknadsföra sig. Öka kontakterna med andra, ideella föreningar för att därmed få fler medlemmar.

Søren Espersen refererar symposiet i Norge den 2-4 juni och föreningens aktiva medverkan där som ett gott exempel på hur föreningen bör arbeta och marknadsföra sig samt menade att

Nordisk Bygd trycks i fler ex för försäljning på turistbyråer i de områden det enskilda numret behandlar, detta ger också intäkter.

Lena Bergils menade att det inte bara är styrelsen som ska arbeta, vi borde skapa arbetsgrupper utanför styrelsen av medlemmar med specialkunskaper.

Ny redaktör

Avgående redaktören Kelvin Ekeland hade glädjen kunna meddela att han hittat sin efterträdare: Karin Hallgren, Sverige och Ulltuna i Uppsala (professor Janken Myrdals institution), som tackat ja till uppgiften att bli ny redaktör för Lommen. KE uttalar vikten av att styrelsen och medlemmarna har god kontakt med redaktören och nämner Christer Boethius, Sverige som ett gott exempel på detta och vars artiklar i tidskriften varit mycket uppskattade av läsarna. Också hemsidan måste aktiveras!

En ny bok med agrarhistoriskt intresse, "Settlement, shielings and landscape. The history of a forest hamlet" av Marie Emanuelsson, Annie Johansson, Stefan Nilsson, Susanne Pettersson & Eva Svensson.

Boken är en tvärvetenskaplig, empiriskt inriktad, studie av en utmarksbrukande skogsby (Backa i norra Värmland) och dess omgivande landskap under järnålder-(tidig) modern tid.

Boken kan beställas från Almqvist & Wicksell International. Alternativt kan Eva Svensson, en av författarna, kontaktas. Hon har adress Department of Archaeology and Ancient history, Lund university, Sandgatan 1 SE-223 50 Lund. Eva.Svensson@ark.lu.se Tel +54-15 09 75 (phone and fax)

Nya rön om svampars värde meddelar Sveriges lantbruksuniversitet. Forskaren Samuel Mari (tel 018-672719) har visat hur stor betydelse mykorrhizasvampar (svamp i ett ömsesidigt förhållande – symbios) kan ha för skogsträden. Genom ett förbund med pluggskivling kan en vanlig gran fyrdubbla sin höjdtillväxt. Tvåfärgad laxskivling ger motsvarande effekter. Det är förmågan att ta upp kväve som ökar.

Den gamla iakttagelsen att bete i skogen gynnar mykorrhizasvampar är intressant i sammanhanget. Det förefaller som att ytterligare ett belägg för skogsbetets gynnsamma inverkan på marktillståndet har lagts fram. Viktigt att beakta i sammanhanget är att klövviltet inte alls är gräsätare på samma sätt som tamboskapen. Dagens situation i skogen har vi aldrig haft tidigare. Källa Skogs Eko nr 4 2002.

Allan Gunnarsson hälsar att nu finns en innehållsrik och vacker rapport med numret 02:8, om *Det gestaltade landskapet - den praktiska estetikens handlingar och avtryck i det agrara landskapet*. Priset är 250 kr. För det får du 100 sidor faktaladdad text, drygt 30 färgillustrationer och mängder av svart-vita illustrationer. Ur innehållet kan nämnas kapitelrubriker som: Aesthetics and trees in late eighteenth century England (Charles Watkins), Lantgården som lustgård (Kolbjörn Waern), Jordnära arkitektur (Siegrun Fernlund), Lantgården - en estetisk organisation av en mycket praktisk arbetsplats (Catharina Svala), Danske landbohaver och gårdbyggerier (Helle Ravn), Trädgårdskulturens landskap på Trolleholms gods under sent 1800-tal (Åsa Klintborg), Att gestalta forntiden (Gert Magnusson) och Småländska fornlämningsmiljöer i ett religiöst perspektiv (Lotta Högrell).

Rapporten kan beställas av Inga-Lill.Olsson@lpal.slu.se eller genom att ringa: 040-415418.

"Tanum Vel og Lokal Agenda 21"

Anne-Marie Graff informerade om och delade ut publikationen enligt rubriken och tackar förbundet för stöd i arbetet.

18. MÖTETS AVSLUTANDE

Mötesordföranden Lena Bergils förklarade årsmötet för avslutat.

Lena Bergils
Ordförande

Mats Folkesson
Sekreterare

Justeras:

Christer Boethius

Gunnar Bejbro

Årsberättelse för verksamhetsåret 2002

Styrelse

Styrelsen består från och med årsmötet efter om- och nyval av Arnold Samuelsson, ordförande (Sv), Kurt Borella, vice ordförande (Dk), Mats Folkesson, sekreterare (Sv), Jan Morten Höglo, kassör (No), Steinar Sörli (No), Gabriele Prenzlau-Enander (Sv), Sören Espersen (Dk), Camilla Rosengren (Fi) samt Päivi Maaranen (Fi)

Kontaktpersoner är Gabriele, Steinar, Sören och Päivi

Förbundet avtackade Cristina och Anders vid festmåltiden, men vill här även ta tillfället i akt och tacka avgående kassören Steinar, som förtjänstfullt skött det tungrodda arbetet med Förbundets inte alltid lätta ekonomi. Steinar är nu kontaktperson.

Styrelsesammanträden

Personliga styrelsesammanträden har hållits på Folkhögskolan i anslutning till årsmötet, konstituerande sammanträde direkt efter årsmötesförhandlingarna samt ett sammanträde i Stockholm den 11-13 oktober. Vidare har två protokollförda styrelsemöten och ett flertal övriga förhandlingar skett per telefon, post eller som e-post.

Medlemmar

Medlemsantalet var 284 vid årsskiftet 2001/2002, således en ytterligare reducering från fjolårets 303

Lommen

Tidskriften har under verksamhetsåret utkommit med nummer 28 och 29/30

Nordisk Bygd

Under året har nr 13 Norra Hälsingland (Sv), nr 14 Skärgårdshavet (Fi) och nr 15 Vega, I aer-fuglens rike (No) utkommit.

Arbetet med nr 16 Norra Jylland (Dk) och nr 17 Världsarvet Södra Öland (Sv) är under arbete.

Exkursioner och kurser

Förbundet har i år inte arrangerat eller medverkat i några kurser. (Se Årsmötet 2002...)

Övriga publikationer

Inga publikationer men Förbundet som medverkande eller ansvarig har utgivits

Skrivelser och yttranden

Förbundet har avgivit remissyttrande till Naturvårdsverket (Sv) angående verkets nya Handbok: "Bildande och förvaltning av naturreservat". Förbundet har även medverkat vid ett seminarium i ärendet på Naturvårdsverket.

Ann Norderhaug har för förbundets räkning deltagit i Riksrevisionens möte i Oslo den 10 december 2002 angående uppföljning av Konventionen om biologisk mångfald.

Styrelsens arbete i övrigt

Efter föredragning och redovisning av tidigare kassören Steinar Sörli har styrelsen har nu för egen del beslutat godkänna den nu framlagda redovisningen för året 2001. Den ekonomiska redovisningen underkändes av revisorerna. Redovisningen har överlämnats till revisorerna. Om dessa nu kan godkänna räkenskaperna för år 2001 finner styrelsen det ej vara påkallat att underställa redovisningen auktoriserad revisor, dett för att ej behöva belasta Förbundet med ytterligare kostnader.

Styrelsen har även beslutat att inför årsmötet i Finland utse ett arbetsutskott med en representant för varje att vara det ansvariga årsmöteslandet behjälplig med förslag till program mm. Förslaget ska därefter underställas styrelsen för godkännande. Styrelsen menar att ett sådant arbetsutskott även bör verka för framtida årsmöten, för att därigenom få en bred förankring.

Styrelsen har också diskuterat om eventuell sponsring genom annonsering i Nordisk Bygd för att nedbringa de dryga kostnader framställningen av publikationen medför. Styrelsen beslutade att i första hand ska medfinansiering ske genom offentlig institution.

Om annan medfinansiering, genom privata sektorns annonsering önska, krävs styrelsens godkännande.

Styrelsen har beslutat att Gabriele vid lämpligt tillfälle ska besöka vår kanslifunktion vid Hälsinglands museum för att diskutera den närmare samarbetsformerna. Samarbetsavtalet ska årligen ses över.

Vidare arbetar styrelsen med frågan om Förbundets framtid med avseende på hemsida och nyhetsbrev. Detta i första hand beroende på att Förbundets nuvarande redaktör, den alltid engagerade och starkt verksamme Kelvin, meddelat att han har för avsikt att avgå som ansvarig redaktör för Lommen. Styrelsen försöker genom kontakter undersöka möjligheten att få någon ersättare efter Kelvin. Om detta visar sig omöjligt måste någon form av nyhetssida skapas för att ge medlemmarna information i erforderlig omfattning.

Jan Morten arbetar oförtrutet vidare på den ytterst viktiga frågan om Förbundets framtid, vad ska vi göra, vad vill vi, vad är viktigt mm. Vid årsmötesförhandlingarna på Öland redogjorde Jan Morten för vissa tankar och bad om medlemmarnas medverkan med synpunkter och förslag. Uppmaningen har emellertid inte blivit hörsammad i någon högre grad.

Övrigt

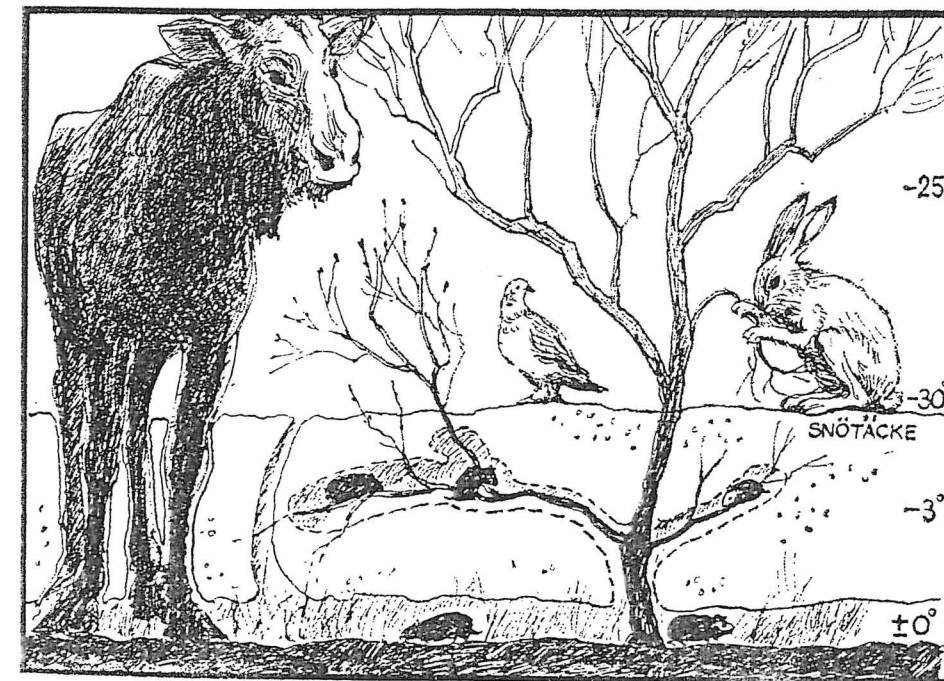
Förbundet blev inbjudet att delta vid The Third European Mountain Convention i Inverness, Skottland den 16-18 maj 2002. De synnerligen stora kostnaderna för deltagande medförde att Förbundet ej deltog.

Styrelsen har under året beslutat att under år 2003 delta som medarrangör i ett seminarium om Museijordbruk i Sverige. (Informatör är Mats Folkesson, länsstyrelsen i Hallands län).

Kelvin arbetar vidare i ledningsgruppen för fortsättningen av verket Etnobiologi i Sverige.

Slutligen får Förbundets sig tillställt den periodiska skriften Käringårdar från Föreningen Käringårdar, ett nätverk av människor och gårdar, som arbetar för en hållbar, för människa och miljö lycklig samhällsutveckling. Mer information kan erhållas genom Anna Horn, Informationscentrum – annahorn@spray.se.

Arnold Samuelsson

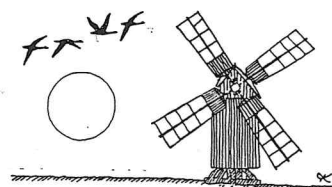

Snön betyder mycket under vintern.

Se differenserna i temperatur på olika nivåer i snön.

För att möta vintern ökar gråsparven sin fjäderdräkt med 20 %
Vid -14° kan den vara utan mat i 19 timmar.
Vid -20° kräver den mat var fjärde timme.

Årsmötet 2002 och Ölands alvar

I år hölls årsmötet i Sverige och närmare bestämt på Öland. Mötet gick av stapeln den 27-30 juni, det vill säga betydligt tidigare än tidigare årsmöten. Detta hade sin orsak i att medlemmarna skulle få uppleva bland annat Stora alvaret i sin vackraste blomfärgning. En torr vår och försommar skulle innebära att alvaret upplevts som en förtorkad brun-grå slätt om årsmötet, som vanligt hållits i augusti.

Årsmötet drog mycket folk, ett drygt 60-tal. Orsakerna att så många kunde delta berodde nog dels på Ölands i allmänhet stora dragningskraft dels på att årsmöteskostnaderna för den enskilde medlemmen kunde hållas på en rimlig kostnadsnivå.

Kost och logi klarades på ett elegant och trevligt sätt av Ölands Folkhögskola i Ölands Skogsby. På skolan hölls flertalet föreläsningar. Det kan vara av intresse att veta att skolan fungerar som vandrarhem under sommar-månaderna med lika god service som den gav NKF.

Det väsentligaste skälet till att årsmötet förlades till Öland hela södra delen sedan hösten 2001 ingår i Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap. Världsarvsområdet är det senaste i ett stort antal spridda över hela Sverige. Med tanke på att förbundet vid årsmötet på Vega i Norge 2000 fick höra om myndigheternas arbete med att få hela Vega jämte omgivande stora arkipelag förklarad som världsarvsområde var det ett klart intresse att få ta del av det svenska arbetet med Öland. Här kunde ju resultatet av det omfattande arbetet beläggas.

Det är av vikt, emellertid, att framhålla att det inte är Stora alvaret i sig som konstituerar världsarvet utan fastmer de äldre bruksmönstren som fortfarande finns kvar och kan avläsas i landskapet.

Torsdagen den 27 juni

Efter lunch och incheckning hälsade oss kommunalrådet i Mörbylånga kommun oss varmt välkomna med tillönskan om intressanta och trevliga dagar i världsarvet. Efter detta fick

deltagarna en livfull föreläsning om Ölands geologi och kvartärgeologi och efter kaffe-pausen en intressant inblick i Ölands byar och deras utveckling. Ölands naturförhållanden allt ifrån slutna skog, våtmarker till de öppna markerna och strandängarna (på Öland benämnda sjömarkerna) redogjordes för på ett intressant sätt med föreläsning och DIA-bildsföreläsning.

Efter middagen gavs tillfälle antingen till vila eller till att göra en egen utflykt i grannskapet. Olle Berglund visade också en film om östra sidans sjömarker och Ottenby för de intresserade.

Fredagen den 28 juni

De första timmarna efter frukost fick deltagarna en initierad och animerad genomgång av hur arbetet med världsarvet förlöpt allt ifrån de första, rätt bistra, mötena med markägarna fram till dess fastläggande. I kölvattnet på världsarvet har bildats Ölands Världsarvsförening, som ska verka för världsarvets fromma med råd och information.

Efter lunch besök hos två lantbrukare, en på östra och en på västra sidan. De redogjorde för sina både positiva men även negativa aspekter på världsarvet och de ekonomiska förhållanden som arvet medförde. Båda markägarna har EU-stöd för betesdrift för att vidmakthålla markerna i önskvärt skick från kultur- och naturvårdssynpunkt. Det kan med facit i hand konstateras att blev litet väl långdraget med besöken, men det är ju också viktigt att markägarna, utan vilkas arbete och medverkan världsarvet aldrig blivit till, får tid på sig att ventilera vad de har på hjärtat. De ska ju trots allt verkställa myndigheternas intentioner.

Efter middagen hölls årsmötesförhandlingar med 54 deltagande medlemmar.

Lördagen den 29 juni

Efter frukost österut till nordöstra hörnet av Stora alvaret, Skarpa Alby. Här lämnade vi bussarna och vandrade under guidning västerut på alvaret. Under vandringen berättade

representant från länsstyrelsen om arbetet med EU-stödet och hur alvarmarkerna skulle skötas för att stöd ska utgå. Röjningsåtgärderna diskuterades och igenväxningen med i första hand en (*Juniperus communis*) men även lövsly. Stora arealer har på grund av minskat betestryck vuxit igen, ställvis med nästan ogenomträngliga enbusksnår. I detta område har emellertid igenväxningen inte varit lika våldsam. Omfattande restaureringsarbeten har gjorts och görs för att få ett buskbestånd som inte överstiger 25 procents täckning av arealen.

Lunchen intogs i det fria vid den s.k. Prästgropen, där även information gavs om Stora alvarets uppkomst, vegetation och flora. Efter lunchen fri promenad söderut förbi ett karstområde och täta hasselbestånd vid Ekelunda, med tillfälle för var och en att odla sitt eget intresse. Som alltid när ett stort antal människor, där var och en har sitt specialintresse, räcker tiden aldrig till. Några hade nog önskat få stanna på alvaret resten av dagen.

Från Ekelunda vidare söderut mot Eketorps borg, där guidad tur väntade efter en kort kaffepaus. Borgen har genomgått fyra olika perioder och den sista troliga utformningen har restaurerats fram och muren har delvis byggts upp igen. Inne i borgen har uppförts tidstypiska hus och här finns också ett museum med påträffade föremål mm. Några deltagare föredrog att ta en buss och i stället göra ett hastigt besök på Ottenby. Ölands södra udde är känt för sitt rika sträckfågelliv. Här ringmärks årligen åtskilliga tusentals fåglar.

På aftonen avnjöts en välsmakande festmåltid. Under måltiden avtackades först och främst Lena Bergils, som fick motta förbundets hedersgåva för allt uppoffrande arbete hon nedlagt för förbundet både som tidigare ordförande och senare som enskild medlem. Vidare avtackades Cristina Prytz, förbundets mycket ambitiösa och pliktrogna sekreterare, och Anders Myrtue. Både Cristina

och Anders har lagt ned mycket arbete för förbundets fromma. Båda avgick i samband med årsmötesförhandlingarna. Tidigare under dagen hade de båda besökta lantbrukarna jämte en icke närvarande tilldelats förbundets hedersdiplom för det intresse de visa för bibehållandet av de öppna odlingsmarkerna genom erforderlig betning. Samtliga hade EU-stöd för detta arbete.

Första delen av det synnerligen omfattande och omfattande verket Etnobiologi i Sverige "Människan och naturen" delades ut till styrelsen och samtliga föredragshållare. Medlemmarna kunde införskaffa verket till starkt reducerat pris.

Söndagen den 30 juni

Efter frukost gjordes för de som önskade en liten utflykt till Vickleby kustadellövskog, där deltagarna fick information om ett intressant naturvårdsärende rörande avverkning av stor del av skogen för anläggande av en bevattningsdamm. Hela ärendet avlöpte efter mycket utredande lyckligt genom att dammen förlades på nytt ställe, mindre känsligt från naturvårdssynpunkt. Hela det hotade skogs-partiet inköptes därefter av staten.

Efter lunch avslutade årsmötet. Någon eller några stannade ytterligare en tid på Öland. Vädrets makter stod oss bi och även vindarna, som oftast kan vara nog så intensiva var relativt hovsamma. Trots det stora antalet deltagare förlöpte allt utan större problem både med transporter som matköer.

Nordiska kulturlandskapsförbundet riktar ett stort tack till Mörbylånga kommun, som bidragit med 5000 kronor och länsstyrelsen i Kalmar län, som bidragit med 30000 kronor, det sistnämnda beloppet för framställandet av Nordisk Bygd från årsmötet.

Arnold Samuelsson

Revisionsberättelse

Förnyad genomgång av räkenskaperna för år 2001

Till förbundets årsmöte 2002 lämnade undertecknade revisorer en revisionsberättelse där vi på grund av det bristfälliga materialet föreslog förbundet låta en auktoriserad revisor genomföra en fullständig och fristående revision av förbundets räkenskaper 2001 och första halvåret 2002 samt inte bevilja styrelsen ansvarsfrihet innan detta var genomfört.

Detta blev också årsmötets beslut

Kassören har därefter under hösten 2002 lämnat samtliga dokument – även sådana som icke tidigare visats revisorerna – till Helge Nybøe Regnskapskontor i Bergen.

Nybøe har stämplat alla handlingar i nummer-serie i den ordning de kom in till honom samt kört hela materialet i ett datorbokförings-program. De utskrivna räkenskaperna i form av datablad samt grundhandlingarna överlämnades sedan till revisorerna.

Nybøes material är mycket omfångsrikt – 92 datautskriftsblad. Det är också mycket svårtolkat: helt enahanda i utskrift och med full användning av redovisningskonstens alla specialtermer och korstabeller vilket innebär att tabellerna innehåller förbundets alla utgifter i samtliga valutor utan att ange vilken, utom i slutsammanställningen som är omräknad i norska kronor. För att samordna de nationella kontona används ett antal speciella överföringskonton, kapitalkonton och mellanräkningar. Så valsar t.ex. det bidrag på 100 000 svenska kronor som överförs från det svenska till det danska kontot omkring i åtminstone fyra olika sifferskepnader utan att det för en utomstående framgår hur det är beräknat och varför.

Förmodligen är materialet begripligt för en begåvad person med norsk revisorsutbildning.

Vi har försökt att göra förenklade versioner av Nybøes slutsammanställningar, både den gemensamma och den nationella, men funnit att det inte går att göra på ett sätt som kan tänkas vara begripligt för merparten av förbundets medlemmar. Och det är inte medlemmarnas intelligens det är fel på!

Då det dessutom visat sig att det finns felaktigheter och missuppfattningar i dem beroende på brister i grundmaterialet har vi valt att inte presentera dem. De finns emellertid bilagda grundmaterialet.

Vi har istället utifrån de kontoutskrifter, bokföringsmeddelanden och verifikationer som kommit oss tillhanda gjort upp rekonstruerade listor över samtliga transaktioner samt utifrån dessa sammanställningar över de nationella kontonas räkenskaper.

/---/

I anslutning till listor och sammanställningar finns våra kommentarer till obefintliga verifikationer och andra ofullständigheter. Materialet är emellertid nu väsentligt fullständigare än vid årsmötet 2002.

Trots de brister som finns anser vi oss därför nu kunna rekommendera årsmötet att

❖ Fastställa de nationella kontonas behållning

NORGE	113 578,67	Norska kronor
DANMARK	4 623,69	Danska kronor
FINLAND	22 124,88	Finska mark
SVERIGE	43 467,87	Svenska kronor

❖ Bevilja styrelsen ansvarsfrihet för år 2001

❖ Samt i övrigt lägga materialet till förbundets handlingar

Uppsala och Flen 21 juni 2003-11-03

Olof Stroh

Björn Molitor

Christer Boëthius

Ängsdagbok från Skenla hemhage vid Weckla 2003

30 April Hej, nu är våren på och rycker i odalmannen igen. För 31:a gången, eftersom jag började min bondebana 1972. Bondebana föresten, kommer att tänka på bowlingbana, undrar hur många bönder som fallit bort som käglor sen -72. Vem fasen är det som slungar kloten egentligen? Är det ödet, Persson, utvecklingen, Bush eller, skit samma nu är det vår och jag ska ju berätta om vad som händer på ängen.

1 februari, högg broder Lennart ner 4 storbjörkar så nu finns två stycken kvar, som får stå tills de ramlar kanske. (Egentligen ska man inte hugga ner trän, det blir bara besvär med riset).

Någon kanske har hört talas om en ängslada, den har under april fått 4 nya stockvarv, så nu är det 2 varv kvar till väggband och röstmoder och Rolf tror den blir färdig till slåttern.

Njaaa, men jag har i alla fall sågat upp virke till taket, ur vindfällan som blev nu i april. 11/2"- 8 i furu, det ska väl räcka till, både för torv och en meter snö.

4 Maj Fagning. Duggregn och blåst gav inte några idealiska förutsättningar. De 11 som kom gnetade frejdigt på och var klara efter 4 timmar. Fagningsoppa = ärtsoppa. Hans video-filmade.

31 Maj Har i dag räknat in mina smörbollar. 20 blomställningar fanns där att vila ögat på. För ladan är väggbanden nästa moment. I år koncentrerar jag mig på ladan och då försummas ängen. Det värker litet i samvetet, för på ängen ligger ris och väntar. Är det någon som minns, fick jag bort riset i fjol?
Ja, men då så.

30 juni Måndag och nyss hemkommen från NKF:s årsmöte i Helsingfors tog jag mig en promenad förbi ängen. Den var typ skitvacker alltså, (fy Christer). Du förstår, jag bara stod och gapade över blomprakten. 1000-tals Jungfru Marie nycklar, inramade av alla andra blommande arter, varav vitmåra och kärringtand gav en häftig masseffekt insprängd med rödklöver och prästkragar och många, många andra bland annat några tidigblommande höskallror, rarast av alla. Fjärilar, var man än satte

foten, fjärilar. Gräshoppor gned och gnidde febrilt sina locktoner. Jag bara orkade inte med alltihopa, utan gick hem och satte på en kopp grönt te.

12 juli Jessica kom förbi och vi ägnade några timmar åt att videofilma blomster och allehanda kryp och flygfän.

21-26 juli I blommornas tjänst eller

På slätteruppdrag i Telemark.

Rolf, Åke och jag, plus 10 nyslipade lieblad för på måndagen väster ut med sikte på Blika i Seljord kommune. Det kändes invariant och bra, för Adam och jag för ju samma väg i fjol. Vid tre-tiden på eftermiddagen var vi framme och en något "skräckslagen" Rolf får köra den sista branta biten upp till Laukereini, som Blika övre också kallas.

Sedan vi pustat ut en stund, hänger vi på vassa blad på våra orv. Ystra skrider vi till verket i ett ängsgräs som är betydligt frodigare än i fjol och bitvis ligger ner. Årsmånen är på grund av en hel del regn lite sen och riklig och ställer slätterkarlen på svåra prov. Efter tre förmiddagars och en kvälls slätter har vi bestått provet och sju dekar ligger slaget och väntar på att den nya grannen på nord Blika, Eivind, ska ta om hand det till sina hästar, och vädret gör att han måste hässa.

Så har vi då eftermiddagarna, vad gör vi då? Jo, är man i Norge, går man förstås på tur. Vi gör på tisdagen ett försök att nå fram till sjön Ståldalsvatn, som Adam och jag inte klarade i fjol. Det gjorde ju nu inte vi heller på tisdagen, men på torsdagen kunde vi tvätta av oss svetten i det klara och kalla vattnet.

På onsdagen ger vi oss ut på gamla landsvägen mellan Svartdal och Åmotsdal. Glada i hågen stretar vi på uppför den branta vägen och hunna till Skaret överraskas vi av ett mycket kraftigt torvär och regn. Vilsna blir vi stående på vägen i våra regnjackor med vattnet sipprande utefter benen, medan blix och dunder bara fräser till i bergväggen några 100 meter ovanför oss. När vi gör ett försök att nå logen på Skaret så ropar och vinkar folket vid Skaret att vi ska skynda oss att komma dit. Blöta vandrare bjuds så på kaffe och tak över huvudet hos Arne och hans familj. Efter någon timmes samtalande lättar det och vi kan fortsätta. Rolfs tränade botanistöga ser allt och

därför hittar vi bland annat fältgentiana, kambräken, spindelblomster, vitsippsranunkel och guckusko. Vid någon kilometer kvar till Åmotsdal äter vi vår matsäck och vänder. När vi passerar Skaret håller hela släkten på att kapa ved. Vi tackar för senast och stövlar på utför och hemåt.

Eftersom vi fått tid över far vi upp till Ivar och Astrid på NigardLien och erbjuder våra slättertjänster. Vi anvisas en äng som är så brant så när vi slår av gräset så ramlar det ner i ååi (bäcken) nedanför. Trots det branta slår vi raskt av gräset och får sedan kaffe och smörgås i köket, där vi avhandlar det mesta, från sällsynta orkideer till inkompetenta jordbrukspolitiker som inte ens vet hur en bonde ser ut.

Så var det tänkt att vi skulle upp och fortsätta i dag, men ihållande regn gör det omöjligt, därför sitter jag här på Laukereini och skriver med utsikt över staburt och grå drivande regnskyar. Under staburt har trastar skator och småfåglar sökt skydd undan vätan.

På eftermiddagen blir det en lucka i molnen så vi far upp till Nigards och slår några dekar, blir inmotade i garaget av vädrets makter, men ger oss inte utan gör färdigt och fortsätter sedan med kaffe och kaka i köket innan vi tar avsked av familjen, som ser lite bekymrad ut över det dåliga torkvädret. Om vår Herre vill och vi samtycker så är vi välkomna åter nästa år säger Ivar och Astrid, det rara paret på NigardLien.

På krokiga vägar via Kongsvinger och Sunne tar vi oss hem till Sörmland igen, vältränade och sugna på slättern vid Weckla nu på lördag.

2 Augusti. Slätter. Tro det eller ej, men vi var i år framme vid den 16:e slättern. Det känns imponerande att ha varit så envis, samtidigt som jag känner att engagemanget behöver ny näring på något sätt för att få bra fart in i framtiden. Av de 31 som tog sig till ängen i år, var fem helt nya i sammanhanget, de behövs verkligen. 15 hade liar med sig, precis lagom. Dessvärre tillbringade många mycket tid vid slipstenen. Sen borde uttrycket, slå med lie, förbjudas, och bytas till, skära med lie, då kanske fler förstår vad det går ut på.

Nåväl, halva ängen åkte av, med avbrott för fem millimeter regn, mat och underhållning. Slätterfolket bjöds på sill och potatis, ett

beprövat koncept som fungerade bra än en gång. Uppskattade underhållare var Bengt och Lena Hägg, med nyckelharpa, gitarr och sång. Eftersom det regnade så satt vi kvar i den övergivna lagerlokalen och fick lyssna till Olle Holmberg a' kapella med visor och skillingtryck. Ett bejublat framträdande av okänd förmåga. Tänk att han alla år han varit här som duktig slätterkarl, lyckts att dölja denna sida.

Slättern fortsatte sedan till halv fyra, då "järngänget" bänkade sig för kaffe och efterprat fram till klockan sex, då den siste pratglade drog sig hemåt och slätterdagen var till ända. Upprymd av dagen fortsatte jag visserligen att sära med lie ännu ett par timmar i min ensamhet, innan jag i skymningen samlade ihop all utrustning. Hem kom jag trött och nöjd efter en dag som alla berömde, till och med hon som fick getingstick på överläppen.

En sak till bara. Det är inte var dag det dyker upp en så eminent slätterkarl som Torsten Allmén från Eskilstuna, där fanns det minsann inga tufsar efter lien. Ett proffs rakt i min famn, jo man tackar, men Torsten är ju smidesmästare, så man kan ju ana hur det hänger ihop. Stålet, klangen i bladet, slipningen, men sen skar han med lien, det såg så enkelt ut, en fröjd att skåda.

(Sen kan jag hälsa till Kelvin och Lena från Morgan Andersson som också var här).

15 augusti Om du undrar hur det gick med höt, så kan jag berätta att två fulla balvagnar med doftande ängshö nu ligger på skullen och väntar på nästa momemt i näringskedjan. Torkade orkideér och annat ska malas ner av hårda hästtänder och ge spritt i benen på Amika, Jessicas 24-åriga halvblodsmärr. Åke, jag, Bo och Ove vände, räfsade och lastade, ett icke ringa arbete på övertid.

24 augusti Efter lite stängselarbete släppte jag koflocken för efterbete på ängen, till hälften blå av blommande ängsvädd. I väddhavet trivdes massor av insekter: humlor, blomflugor och fjärilar av alla de sorter, som drog nytta av den ofullbordade slättern.

31 augusti Korna har nu tagit omhand det vi inte mäktade vid slättern, så alla insekterna har det knapert nu. Inte en enda vädd lämnade kos-

sorna efter sig och inget annat heller. Efterbetet avslutat.

Efter Kajsas VM-brons i höjdhopp fick jag lite inspiration. För upp och hamlade två lindar, på en äng som doftade kummarin i den svala kvällsluften och där rödhaken och fladdermusen höll mig sällskap. Nu är det bara att vänta på morkullornas knirkande flykt över ängen, förebådande en ny blomstringstid, som vi kommer att kalla 2004.

Hoppas ni är med då.

Christer Ängabonde

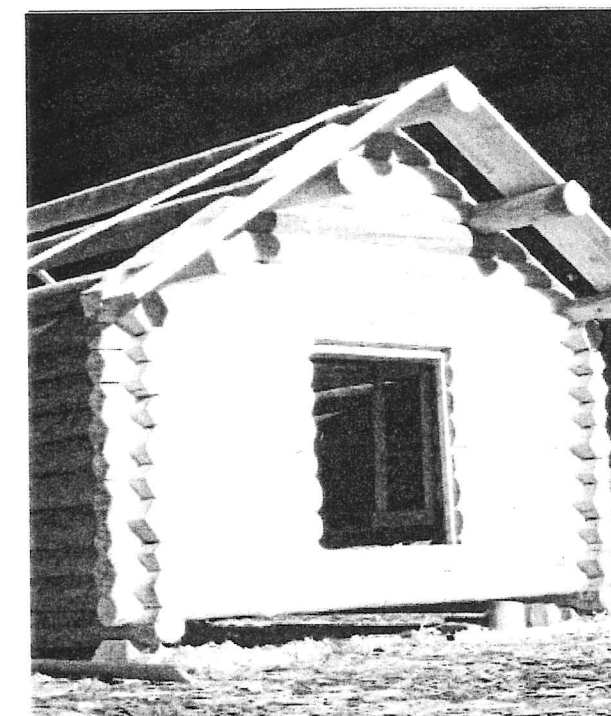
P.S.

20 September I dag lade Rolf och jag in de sista stockarna i ladan. I röstenas hönor formade vi in mellanåsarna. Takåsen som vilade på tupparna, samt mellanåsarna fasade vi sen till för att få ett plant ligg till takplankorna. Nu har vi vintern på oss att fundera ut hur ladan ska komma upp på ängen. Stock för stock eller hel, det är frågan?

Beslutade att vänta med taklagsfesten till invigningen på ängen nästa sommar. Allt bygghandlingar är sparade, så det blir en hejdundrande "tredagars" invigning.

Välkomna då!

D.S.

Bjørn Petersen

Naturvejledere i Danmark

Danmark har en velfungerende naturvejlederordning med 253 aktive statsanerkendte uddannede naturvejledere. Langt de fleste er offentligt ansat i kommuner, museer o.l. og i Skov- og Naturstyrelsen.

Mange er tilknyttet Naturskoler: Oftest naturskønt beliggende huse med gode undervisnings- og aktivitetstilbud til skoleklasser o.l.

(Dertil kommer et ukendt antal andre naturformidlere, der fx kan være ansat som aflastning for en naturvejleder, eller som har naturpædagogik som en del af en flersidig syssel, eller en frivillig ulønnet aktivitet i forbindelse med organisationsarbejde (spejder, naturfredningsforening, idræt osv.) Har I også det i resten af Norden? (*Naturvejleder* er det danske ord for hvad der internationalt hedder *Ranger*. Formålet er at hjælpe befolkningen eller udvalgte dele af den til at få direkte personlige naturoplevelser og dermed naturinteresse og -kendskab.

- Det er der mange gode grunde til, og stor mangel på i det moderne urbane liv).

De danske naturvejledere har vidt forskellige uddannelser, arbejdspladser og måder at vejlede på. Mange er på et bestemt sted med ganske specielle naturforhold. Men et fælles træk for næsten al natur i Danmark er at der er stærke kulturaspekter tilstede. Enten tydeligt, eller lige under overfladen i en markant historisk påvirkning af landskabet. Så begrebet "kulturlandskab" bør stå centralt i enhver dansk naturvejleders selvforståelse.

Naturvejlederordningen

Naturvejlederordningen i Danmark støttes af staten og de frivillige friluftorganisationers paraplyorganisation, Friluftsrådet, der bl. a. fordeler en del af de kæmpe indtægter fra danskernes spillelidenskab, (tips- og lotto-midlerne) til løntilskud. Og laver statistik og forskning, afholder konferencer og kurser og lignende.

(Lokalt støttes naturvejlederne på mange måder - moralsk og praktisk, fordi de nyder stor goodwill hos folk.) Den centrale støtte består

også i at yde hjælp til organisering, faglig sparring og kontakt; blandt andet gennem elektroniske og personlige netværk, som der ofres meget på at holde ved lige.

Et af disse netværk er **Kulturmiljø-netværket**, som er centralt for denne artikel, og opfølgningen i næste nr af Lommen.

Kulturmiljøet – Miljøpolitikens tredje dimension

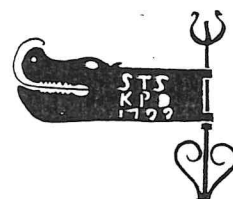
I Danmark er det forholdsvis nyt at man vil arbejde med naturværdier og kulturhistoriske værdier som samvirkende integrerede aspekter af landskabet.

Man ved selvfølgelig godt at der er sammenhæng, men normalt tænkes de to kategorier adskilt, og det er en almindelig tankefigur at naturen er *mindre værd* eller ikke er *rigtig* natur, når den er (synligt) kulturpåvirket eller ligefrem kulturbetinget.

Spejlvendt er det ikke almindeligt anerkendt at hvad der naturligt lever og overlever i kraft af kulturminder, er en del af deres kulturhistorie. Fx lægeplanterne på kirkegårdsdiget, engfloraen på oldtidshøjen eller allikerne i borgtårnet.

Hele denne begrebs-splittelse præger lovgivning og administration og er årsag til mange uheld. Men det er politisk besluttet at bevaring af kulturmiljø skal være miljøpolitikens tredje dimension ved siden af naturfredning og forureningsbekæmpelse.

Det betyder ikke at alle fagfolk og administratorer med eet bliver bedre til at se sammenhænge, eller at love og regler straks indrettes mere virkelighedsnært. - Men det har allerede gjort ordet "kulturmiljø" populært, og med tiden kan den nye interesse nok bane vej for et mere realistisk helhedssyn på landskabet. Og en større interesse før de historiske og sociale processer, der har formet det, og stadig former det. Der er således fx et aktuelt politisk ønske om at landets borgere (i højere grad) skal deltage i brug, pleje og formidling af naturgrundlaget. Det fører ret nemt direkte til en målsætning om hævd af halvkulturer.

Naturvejlederordningens Kulturmiljø-netværk

er et udtryk for denne nye interesse.

- Og potentielt en stærk drivkraft i at skabe en ny tradition i Danmark. En tradition for at befolkningen tager aktivt del i hævd (eller naturpleje, eller kulturmiljøbevaring, alt efter hvad sprogbrug man foretrækker), både for naturens, de gode oplevelsers, helsens og måske en bæredygtig udviklingsstrategis skyld! Vi får se. For alle os med interesse i at udbrede kendskabet til kulturlandskabserne, er det i hvert fald et netværk, det er oplagt at søge samarbejde med og inspiration hos.

Så det gør vi.

Og i næste nr af Lommen kan I læse lidt om, hvordan.

"Fredningsstenen". Tegning: Jens Bech

Fra fortidsminder til kulturmiljø

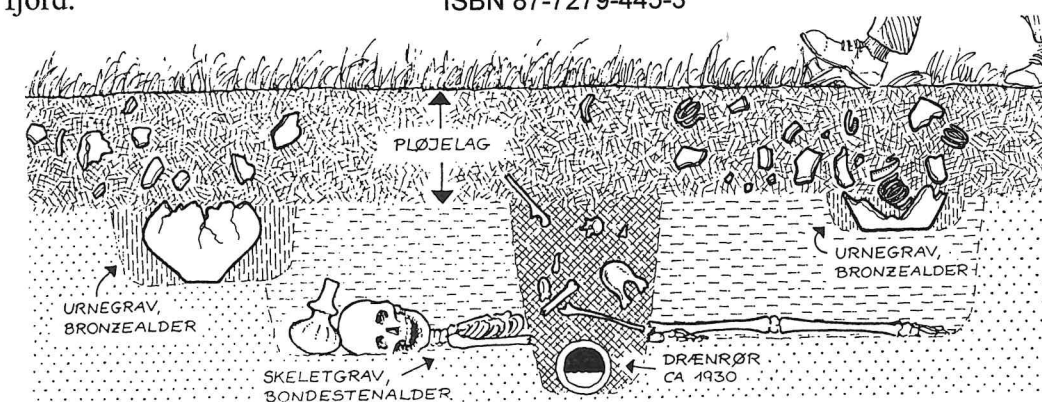
Jens Bech har gjort en förnämlig och tankeväckande bok om utvecklingen från monumenttänkande till miljömedvetenhet. Utgångspunkten för resonemangen tas i Alstrup Krat och gravhögen Hohøj. Utom texten svarar Jens Bech också för merparten av de förnämliga fotografierna och de utsökta teckningarna.

Gravhögen Hohøj är ett monument från en tid med tyngdpunkten i brons- och äldre järnålder, men som omsluter fyra årtusenden – från bodestenålderns senare del och framåt. Den är också ett monument över de tider då dagens marker fick sin form. Idag återfinns den öster om den lilla staden Mariager på sydsidan av fjorden med samma namn. En åder för färdsl, en naturlig hamn och en livsmedels-resurs. En väl utnyttjad livsnödvändighet som inte bara av lokalbefolkningen kallas för Danmarks vackraste fjord.

Alstrup Krat är en av människan påverkad naturskog. Under ett virrvarr av grenar kan tydliga spår skönjas av ett bondefolks jordbruk under två till tretusen år. De Östjylländska krat-skogarna består huvudsakligen av självföryngrad ek eller bok på mager mark. Skogens karaktär har formats av ollonsvins rotande, betesdjurs gnagande och bete av unga skott samt inte minst av människor som ständigt höstat löv och ved till foder, bränsle och virke.

Med tvärvetenskaplig briljans vävs olika discipliners kunskap samman till en nyansrik skildring av ett landskaps förändring tillsammans med sina brukare; "af menneskers færden i landskabet og deres udnyttelse af naturgivne ressourcer". Det förpliktigar att värna dessa miljöer. Boken är ett medel.

Kulturministeriet og Miljøministeriet. 2003
ISBN 87-7279-445-3

Henrik Christiansen

Levende landskap – levende landskab???

- tanker fra en studietur til Sverige

Introduktion

Nogle gange er det ganske sundt og lærerigt at bevæge sig ud over sognegrænsen for at se hvad der gemmer sig bag den nærmeste bakkekam. En udvidet horisont er aldrig at foragte hverken fysisk eller åndeligt. Det kan virke inspirerende og vække til eftertanke når man er tilbage i hverdagen og skal forholde sig til miljø, natur og kulturforhold i det åbne land.

Sådan cirka var tanken for os - en blandet skare af kulturhistorikere og landbrugsrådgivere - da vi afsatte et par dage i begyndelsen af Oktober til at besøge det svenske Jordbruksverket for at høre om projektet "Levende Landskap".

- Og gode oplevelser fik vi til overflod.

Det roder i Danmark

I Danmark er tværfaglig samarbejde på forvaltningsniveau mellem jordbrugernes og kulturhistorikernes organisationer desværre ikke det der traditionelt præger forvaltningsstrukturen.

Denne tendens ses også i landbrugernes egen arealforvaltning og i den amtslige forvaltning.

Samtidig hermed er det danske kulturlandskab under gennemgribende forvandling. Det traditionelle danske smålandbrug er under afvikling til fordel for kæmpestore svinebaronier, der ser store åbne marker som det optimale udgangspunkt for en rationel jordbrugsdrift. Også de danske landdistrikter er i hastig forandring. Der foregår for tiden en stor debat om hvorledes man kan skabe liv i de uddøende sogne hvor befolkningsgrundlaget reduceres eller erstattes med pendlere og fritidslandmænd.

Der er med andre ord behov for nytænkning fra politisk og administrativ side. Men også landbrugsrådgiverne og de der dyrker det åbne land, landmændene, og de, der lever i landdistrikterne skal til at tænke nyt.

Forskellige opfattelser af støtteordningerne

I takt med udviklingen i EU's principper for landbrugsstøtteordninger lægges der også i det danske landdistriktsprogram mere og mere vægt på forbedring af levevilkårene i landdistrikterne og på at fremme udviklingen af bedre jordbrugsprodukter, der tager hensyn til miljø-, natur- og kulturmiljø. De samme principper ses også i de svenske landbrugsstøtteordninger. Forskellen mellem Danmark og Sverige er blot den at svenskerne har mod og politisk vilje til at foretage en national medfinansiering til bevaring af natur og kulturværdierne i landdistriktsprogrammerne.

- Og vigtigst af alt: De har indført et efteruddannelsesmodul for landmænd som en integreret del af deres "Miljø- og Landsbygd-program".

Turen

Vi havde længe ønsket en studietur til Sverige for at høre mere om det svenske projekt "Levende landskap". Da vi derfor var så heldige at møde Sofia Blom fra Jordbruksverket i forbindelse med den store Nordiske kulturlandskabskonference i Norge i Juni, fik vi hurtigt lavet en aftale om at komme på besøg sidst på året. Sofia er en gæv pige der koordinerer projektets informationskampagne og hun havde ikke blot arrangeret foredrag og guidede ture for os, men havde også sørget for ophold til os på vandrehjemmet Åsens by midt i et af de smukkeste kulturrestater man kan tænke sig, knap 30 km nordøst for Jönköping.

Vi kørte non-stop fra København til Jönköping en mandag morgen. Det lyder af meget, men når man tager afsted klokken 8 om morgenen, er man der faktisk omkring klokken 12. Vi havde en frokostaftale på det tidspunkt - og vi ankom 10 minutter i 12 til Jordbruksverket. Selvom vi havde fart på kunne vi alligevel ikke undgå at lægge mærke til landskabets gradvise ændring fra det sydsvenske jordbrugslandskab i Skåne, der minder så meget om vores eget, til vi passerede Söderåsen og bevægede os ud i de Smålandske skovområder.

Levende Landskap – hvad er det?

Om eftermiddagen fik vi en detaljeret gennemgang af projektets målsætning og ideer. Det svenske "miljø- og Landsbygdprogram" løber frem til 2006 lige som det danske landdistriktsprogram og yder støtte til landmænd for at fremme et bæredygtigt jordbrug der kan producere jordbrugsprodukter af høj kvalitet samtidig med at der tages hensyn til miljøet.

Målet med efteruddannelsesprogrammet er sammenfattet under begrebet "Kompetence Utveckling av Lantbrukare inom Miljöområdet (forkortet: KULM)

Rådgivning og efteruddannelse af landmænd foregår efter frivillige aftaler hvor det overordnede mål er at motivere landmanden til at bevare og styrke jordbrugslandskabets kultur- og naturværdier. Driftsbudgettet er i år på 35 millioner svenske kroner. For dette beløb satser man på at få 15000 landmænd efteruddannet. Selve efteruddannelsen foregår via kurser, studiekredse, markvandring eller individuel rådgivning på bedriften.

Den egentlige rådgivning består i en gennemgang af bedriftens kultur- og naturværdier. Rådgivningen munder typisk ud i en plejeplan for gårdens kultur- og naturværdier.

Man satser på rådgivning og efteruddannelse indenfor fire indsatsområder:

1) Almindelige plejeplaner

- Man udarbejder planer for bedriftens kultur- og naturforhold, ligesom man i samarbejde med landmanden foretager justeringer og følger op på planen.

2) Restaureringsplaner

- Formålet er at yde faglig bistand til genoptagelse af traditionel dyrkning og pleje af græsnings- og høsletområder, vådmarker, vigtige småbiotoper samt kulturhistorisk værdifulde landskabselementer.

3) Græsningsrådgivning

- Man ønsker at øge deltagernes viden og interesse for at forene lønsom produktion af fødevarer med landskabspleje og miljøhensyn.

4) Startrådgivning for tilflyttere

- Formålet er at øge kompetencen hos den meget vigtige målgruppe af nye landmænd/lodsejere som lige har etableret sig eller slået sig ned i en bygd. Herved håber man at øge motivationen for landbrugsmæssige tiltag der fremmer kulturmiljøværdierne og den biologiske mangfoldighed. Denne form for rådgivning udføres sammen med de øvrige tiltag under det svenske landdistriktsprogram, herunder kampagnen "Framtid på Landet".

De foreløbige evalueringer som Jordbruksverket har lavet har klart vist efteruddannelsesprogrammets værdi. Landmændene er glade for at for at få informationer om kultur- og naturforholdene på deres bedrifter, fremfor blot at få udbetalt støtte. Det er en ideel situation for alle parter da det på langt sigt øger interessen og motivationen for at bevare og forbedre landskabets natur og kulturindhold.

Levende landskab i landskabet

Efter en hyggelig aften på vandrehjemmet i den smukke Åsens bygd – som er en lille restaureret skovbygd med tilhørende velplejede kulturlandskab, fik vi en rundvisning af Länsstyrelsens medarbejdere Jan Ola Karlsson og Lone Möller. Vi gik en tur rundt i bygden og dens omgivelser, og fik en grundig orientering om hvilke kriterier og krav der ligger til grund for udbetaling af støtte til pleje af kultur- og naturværdier.

Lad det være sagt med det samme: Formålet med denne rundvisning var ikke at fremvise en "Bulder by" idyl selvom bygden med tilhørende velplejede hegn, stynede træer, rydningsrøser og velrestaurede røde træhuse fremstår som et spejlbillede af en svensk landsbygd fra 1900 tallets begyndelse. Åsens bygd er speciel fordi den er et godt eksempel på hvorledes lokale kræfters ønske om at bevare en lille bygd kan harmonere med bevaring af et helt kulturmiljø hvor bygninger og udnyttelsesområde går op i en højere enhed. I dag benyttes bygden som et besøgssted for folk der gerne vil opleve tidligere tiders landbrugsmetoder, ligesom det er et attraktivt konferencested. Faktisk besøges området af

150 000 gæster om året og skaber derved arbejdspladser der giver det lille samfund et økonomisk tilskud.

Inden vi rejste hjem var vi også lige ude for at se et par steder hvor man ikke havde overholdt plejen. På et område hvor der skulle have været ryddet ifølge plejeplanen, havde bevoksningen taget overhånd. Konsekvensen heraf er at landmanden ikke får udbetalt støtte længere. De tilskudsberettigede områder tilses af länsstyrelsen som foretager hyppig tilsyn og yder praktisk rådgivning i starten af den 5 årige tilskudsperiode. I løbet af perioden bliver tilsynene færre, men afsluttes med et besøg i forbindelse med periodens udløb.

Vi drog fra Småland fulde af indtryk og vældig inspirerede. – Tænk, hvis man kunne indføre en dansk støtteordning med efteruddannelsesstilbud så landmanden fik rådgivning i forbindelse med pleje af natur og kulturværdier.... Tænk engang hvis politikerne og embedsmandsværket i Danmark kunne finde sammen og nytænke landdistriktsprogrammet..... bare lidt.

Der er vist desværre lange udsigter til det sker, men måske man skulle invitere dem på en studietur til Sverige???

Et par dage efter at vi var kommet hjem fik jeg en mail fra Sofia hvor der blandt andet stod: "Lycka til med kampen för de danska kulturvärdena" -Tak Sofia, vi får brug for det....

PS hvis man vil læse mere om projekt "levende landskab" og kulturrestatet i Åsens by kan man gå i gang her:
www.sjv.se
www.asensby.com

Adress:
Henrik Christiansen
Ibsgård 70B - 4000 Roskilde
Danmark
telefon +45 4637 1545
mail: hc@ibsgaarden.dk

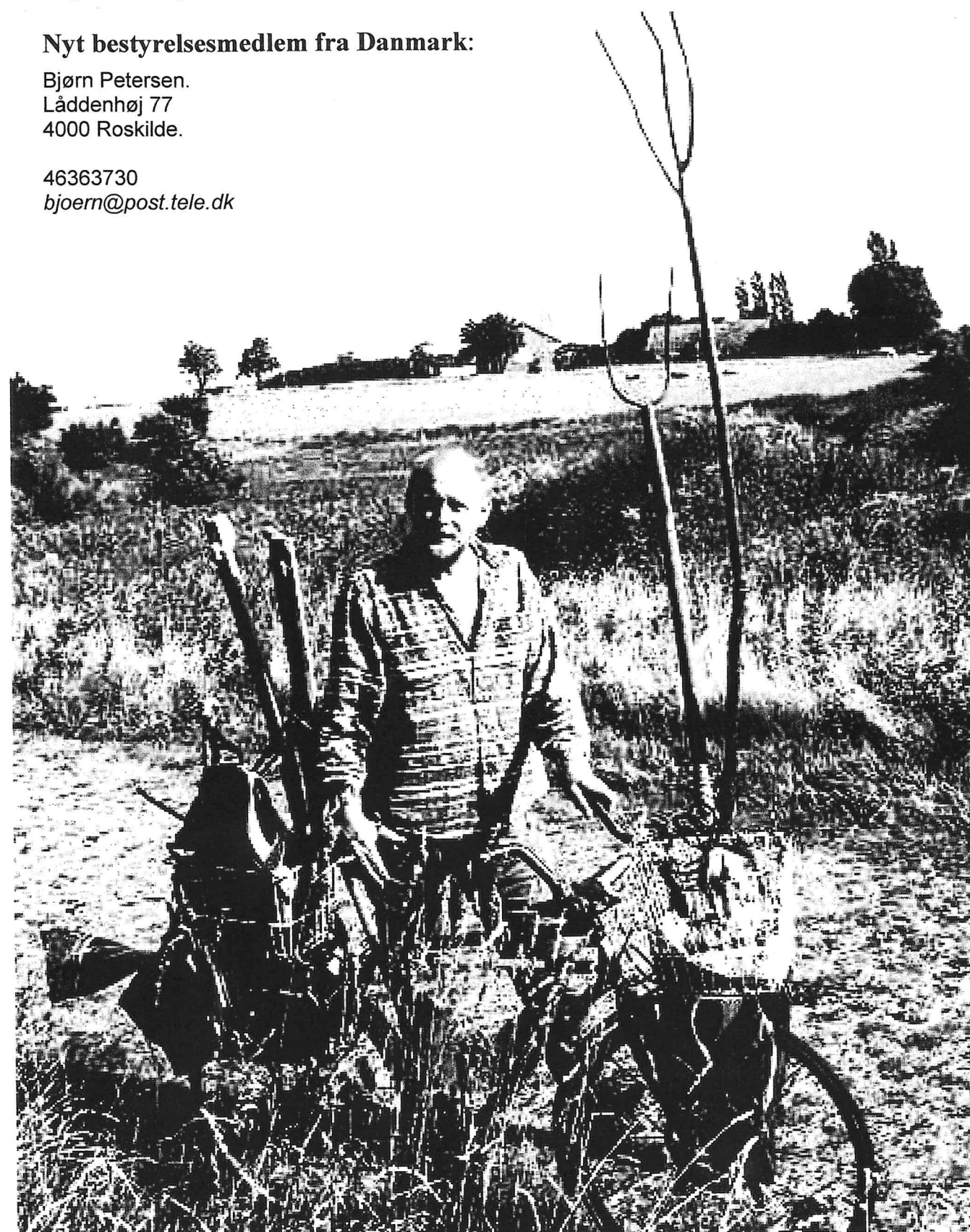
fotograf, även omslaget :
Heidi Holbech, landbrugets rådgivningscenter

Nya styrelsemedlemmar

Nyt bestyrelsesmedlem fra Danmark:

Bjørn Petersen.
Låddenhøj 77
4000 Roskilde.

46363730
bjoern@post.tele.dk

Nyt bestyrelsesmedlem fra Danmark:

Bjørn Petersen. 46363730
bjoern@post.tele.dk Låddenhøj 77
4000 Roskilde.

Biolog, Naturvejleder, Social- og sundheds-assistent. I fritiden bl a interesseret i bevaring og pleje af danske kulturmiljøer gennem forskellige foreninger og netværk.

Min vigtigste mission i NKF's bestyrelse er at forsøge at hjælpe forskellige ressourcepuljer med et bedre samarbejde om bevaring og pleje af værdier i landskabet.

I Danmark har ordet "kulturmiljø" en klang af gravhøj og slotsruin. Der er ikke så stor forståelse af værdien af de biologiske og overfladegeologiske kulturspor - og den traditionelle brug af landskabet. Et begreb som "hævd" kendes næsten ikke. I stedet taler man om naturpleje, næsten som om fx en eng var ren natur, der bare skal have fjernet en menneskelig forstyrrelse. Der findes kun begrænset indsigt i at Danmarks natur ikke bare er påvirket af menneskelig kultur gennem 10.000 års udvikling, men i stort omfang skabt og udviklet af den - og omvendt.

Naturfredningsforeningen (og naturbeskyttelseslovene) har fx svært at yde retfærdighed til de mere kulturelle aspekter af landskabet.

Foreningen for bygnings- og landskabskultur har svært ved for alvor at komme fra bygningerne ud i landskabet.

Skovhistorisk selskab har selv sagt et godt blik for den danske skovs kulturhistorie, men arbejder som forening mest med forskning og formidling; ikke så meget med bevaring og genetablering af museale landskabstyper.

Landskabstyperekonstruktioner

Nogle (ret få) museer har små eksempler på historiske have- og landskabstyperekonstruktioner som del af deres udstillingsvirksomhed, men kun i meget begrænset omfang som bevaring - og næsten ikke i biologisk og driftshistorisk realistisk form. Det samme gælder historiske park-rekonstruktioner i forbindelse med slotte, forsvarsværker osv. Man oplever sågar (ikke så sjældent) historisk rekonstruktion eller pleje som medfører

bekæmpelse eller udryddelse af autentisk bevoksning som veldokumenteret hørte med til den oprindelige plan, og tjente et velbeskrevet formål. Det opfattes som fagligt acceptabelt at se bort fra biologiske kulturhistoriske facts, når man definerer hvad der idag skal konstituere en autenticitetssøgende historisk landskabsrekonstruktion.

En almindelig udbredt topos, enhver dansker kan bekræfte i søvne, er at "det skal ikke være et frilandsmuseum". Musealitet og naturromantik nedvurderes generelt og forbindes med karrikaturforestillinger om at befolkningen reduceres til kustoder klædt ud i træsko og folkedragt. Den underliggende frygt er frygten for at blive begrænset i materiel rigdom og overforbrug.

Så der er nok at klynke over!

Min mission

Det passer jo godt i denne min dystre tilstandsrapport at NKF er temmelig ukendt i Danmark; også blandt mennesker med en naturlig interesse for vor sag.

For naturligvis har de historiske kulturlandskaber deres kendere og elskere også i Danmark. Vi er bare få, isolerede og forholdsvist dårligt organiserede og oplyste. Blandt andet om hinandens projekter og erfaringer.

Mange danske naturvejledere arbejder fx i kraft af deres specielle arbejdsplads med levendegørelse af museale arbejdsprocesser i et mere eller mindre autentisk kulturlandskab. Deres erfaringer kan potentielt få stor værdi mht naturbevaring i et bredere perspektiv. Men udveksling og videre udbredelse af disse erfaringer er tit vanskelig i en travl hverdag.

Min vigtigste mission er som nævnt at knytte aktive forbindelser mellem forskellige aktører. Det kan de aktuelle telemarkske planer om en kulturlandskabs hjemmeside-portal jo blive et vigtigt element i: Et sted, vi kan få øje på hinanden.

Og der er jo også behov for mere direkte og fælles-proces-orienterede samarbejder. Jeg er derfor med fornøjelse gået med på Søren Espersens ide om en dansk (og siden fællesnordisk) konference om "Landskabet som ressource".

Landskabet som ressource

Til langsigtet styrkelse af natur(= kulturlandskabs-)beskyttelsens økonomiske og sociale bæredygtighed. I et skattefjendtligt politisk klima er det ikke god langsigtet strategi at satse på offentligt finansieret bevaring. De halvmuseale landskaber i Danmark bliver nødt til i et eller andet omfang at kunne hvile økonomisk (og socio-kulturelt) i sig selv. Ellers bliver de enten afskaffet eller går i forfald.

Foruden forhåbentlig at bidrage til disse 2 projekter, håber jeg at kunne hjælpe danske landskabskultiverere til bedre at få øje på hinanden og drage gensidig nytte. Jeg ved ikke helt hvordan, men jeg har da en basis gennem medlemskab af NKF, DN's naturplejenetværk, Forening for Bygnings- og Landskabskultur Skovhistorisk selskab og Naturvejlederforeningens kulturlandskabsnetværk. Og jeg vil være meget taknemmelig for gode ideer og initiativer til at befrugte disse netværk - og forbindelserne mellem dem. Bl a er der stort behov for kontrollerede forsøg med forskellige driftsformer.

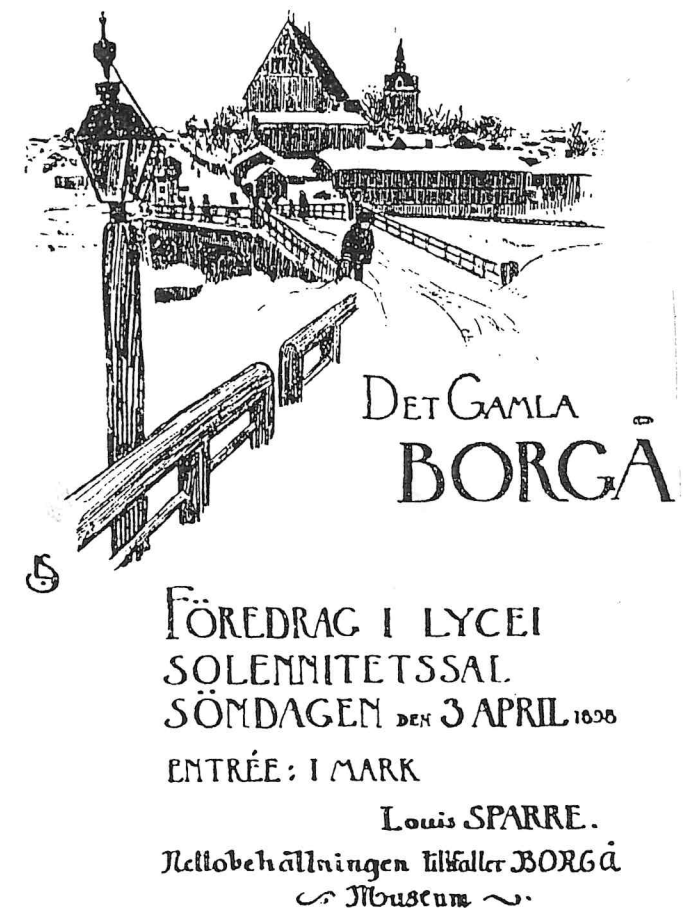
... og røn står rød og slåen blå, og purpursort står hylden.

Finlands nya representant

Jag är Finlands nya representant i styrelsen och heter **Sinikka Joutsalmi**. Jag är forskare på den byggnadshistoriska avdelningen i Museiverket i Helsingfors. Jag är en av de få etnologerna bland kolleger som är till största delen konsthistoriker. Jag började arbetet i Musei-verket redan i mitten av 1980-talet och under åren har skött bevarandet av de av staten ägda byggnaderna och efter det skyddsprogrammet för järnvägsmiljöer i Finland.

Vid årskiftet 1989-1990 var jag fyra månader på Riksantikvarieämbetet i Stockholm under nordisk tjänstemannautbytet...

Åren 1996-2000 var jag den finska representanten i Nordiska Ministerrådets arbetsgrupp "Kulturmiljön i landskapet". Vårt huvudmål var att fundera på var i NMR's

organisation man borde handskas med kulturmiljöfrågorna.

I fjol fick jag Fulbright stipendium och tillbringade sex månader i Washington för att studera hur och av vem kulturarvet sköts i USA. Jag följde t.ex. ett seminarium av Historic Preservation i College Park / Maryland University och besökte olika institutioner i staten Maryland och i städerna Washington, Baltimore och Philadelphia.

När jag tänker på bevarandet av vårt kulturarv sätter jag mer och mer huvudvikten på den goda miljön som innehåller både det gamla och det nya. Det är inte lätt och enkelt att hitta goda lösningar och därför är det viktigt att hålla i gång diskussionen mellan kolleger i Norden.

Hei NFK!

Prosjektleder Ole Per Schei
Fylkesmannen i Telemark
Statens hus, N-3708 SKIEN
ole-per.schei@fm-te.stat.no
tlf dir. 35 58 62 56
<http://www.kulturlandskap.net>
heimekontor Førde 57 82 38 25
Mobil 90 74 28 45
ops@fm-te.stat.no

Ny redaktör

Karin Hallgren

Vad ska det egentligen stå i Lommen? Vad kan man skriva om? Vad är relevant och intressant för medlemmarna i ett kulturlandskapsförbund? Faktum är att jag börjar mitt uppdrag i detta ögonblick. När du håller på och läser detta nyutkomna nummer, då har jag just påbörjat planeringen av nästa. I första hand hoppas jag på material från er medlemmar i föreningen, antingen som tips eller som färdiga texter. Bland de idéer som jag hoppas omvandla till text hör en rapport från kulturlandskapet i Sirkas sameby vid Saltoluokta, intervjuer med doktorander och forskare som arbetar med forskning om det äldre kulturlandskapet, en artikel om hur historiska kartor kan användas i infrastrukturprojekt, en temperaturmätning på forskningsprogrammet Hagmarksmistra mm.

Jag kom i kontakt med Nordiska kulturlandskapsförbundet när jag läste en kurs i agrarhistoria vid SLU 1996. Med på kursen var också Lena Bergils, Kelvin Ekeland och Cristina Prytz. De var alla engagerade i kulturlandskapsfrågor och aktiva i förbundet. Vid den här tiden var jag i slutet av min utbildning till naturvårdsbiolog. Jag hade framförallt fördjupat mig inom botanik och växtekologi. Tidigare under min utbildning hade människans roll i naturen framställts som den som antingen skadar eller skyddar. Under agrarhistoriekursen kom människans roll som en formare av landskapet i centrum. Vid ett tillfälle visade Kelvin upp en artikel ur Lommen om växter som anpassat sig till tvåsåde. Jag förstod att det var en förening som passade min inriktning.

Nu arbetar jag vid avdelningen för agrarhistoria vid SLU. Jag gör dels landskapsanalyser utifrån ett historiskt källmaterial, framförallt historiska kartor, jag undervisar också om det biologiska kulturarvet. För den här gången säger jag bara – Lyss till Lommens klagan!

Ole Per Schei, f 23.05.69. Bur i Førde i Sogn og Fjordane, driv der eit lite hobby-gardsbruk saman med Helen og min sønn Bendik (3år). Har mi utdanning frå Høgskulen i Sogn og Fjordane, avd. for Naturfag, studie:

landskapsforvaltning og planlegging, med Ann Norderhaug, Ingvild Austad og Mons Kvamme blandt førelesarane. Etter det fireårige studiet Jobba eg eit år med ansvar for vilt-, landbruk-, og miljøforvaltninga i Vågsøy kommune i Sogn og Fjordane. Deretter var eg prosjektleiar i eit treårig kulturlandskapsprosjekt i Hjartdal kommune. Frå august 2003 har eg vore prosjektleiar i eit prosjekt på kulturlandskap og kultuminne i Telemark i regi av Fylkesmannen i Telemark og Telemark Fylkeskommune. Dette er eit toårig prosjekt som etter planen skal avsluttast august 2004.

Vennleg helsing

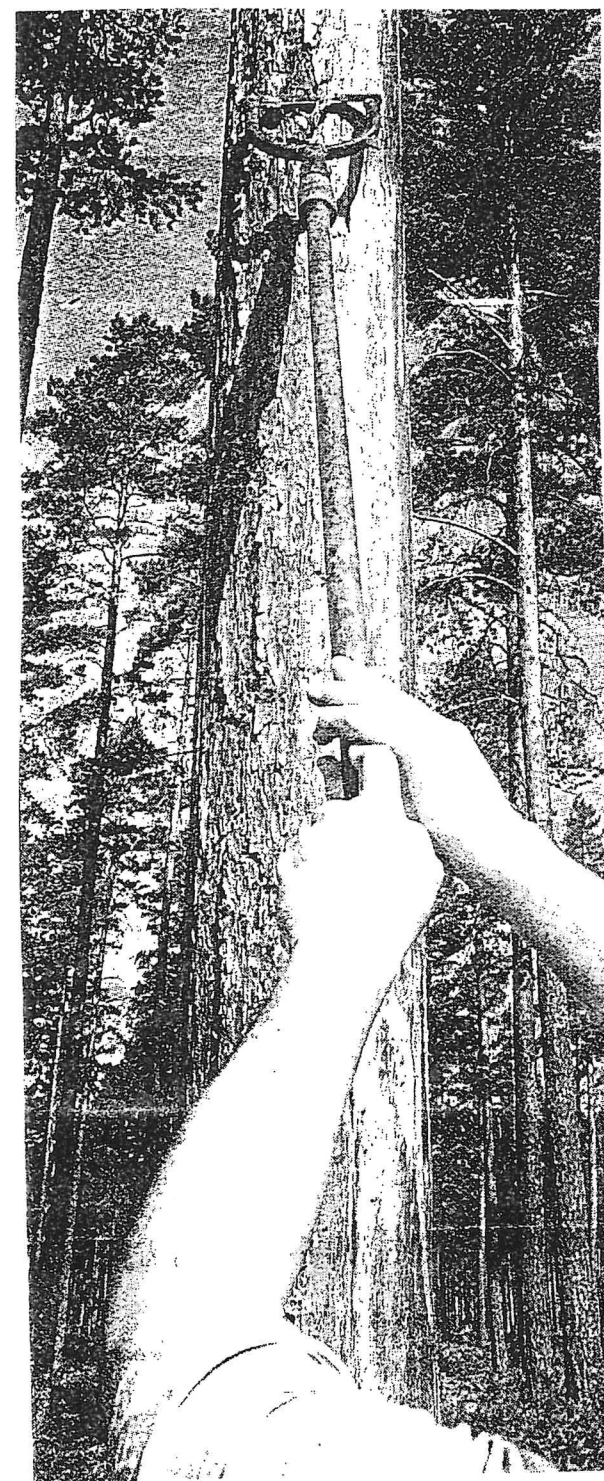
Göra furuvirke hållbarare

I Lommen nr 27 ställde Christer Boëthius en av sina klutriga frågor. Han hade läst att man förr bättrade på talltimrets hållbarhet genom att på olika sätt randbarka träd på rot. Det låter väl sig lätt göras att på så sätt få rotstocken kådrik och hållbar sade han. Men så finns det uppgifter om att man i Norge topphögg tallen och då länade ett par grenvarv med friska grenar för att efter några år få samma effekt som av randbarkning. Och så kom frågan: Hur kom man upp i tallen och hur gick topphuggningen till?

Ingen har gett svar på Christers direkta fråga, men jag tycker det är intressant att tala om att det i Sverige finns ett projekt Tjærtallar och även en förening som heter Fetvedens vänner och som har cirka 60 medlemmar, också från Norge och Finland. Ordförande i föreningen är snickaren Mikael Edström från Rengsjö, som ligger i Hälsingland.

Han berättar för Morgan Eliasson på tidningen Ljusnan att fick idén när han jobbade med vård av byggnader hemma på hembygdsbyn. Metoden är gammal och den är väl värd att dokumentera och bevara som levande hantering. Barkningen sker på våren i slutet av maj. Då kådar träden bäst. Barkar man senare hinner blånadssvampar få fäste. Sedan måste träden stå minst tre år, gärna fem, innan de fälls. Kådan är tallens försvar mot mekaniska skador och de ämnen som är röthämmande och vattenavstötande är främst pinosylvin och hartssyra, vilka bildas i splintveden. Virket får en högre densitet, täthet, som gör det fyngre än vanligt furuvirke.

I Norge har man konstaterat att metoden användes för att få hållbart furuvirke till de stavkyrkor som byggdes på 1200-talet. Mikael bekräftar Christers uppgift att norrmännens metod var att kapa toppen på tallen. Den ska ingå i hans nästa försök. Hittills har man använt sig av randbarkning med två barkade kanter och av barkning med bara en barkkant, livsnerv, kvar. Som redskap används först barkkniv, därefter yxa och sist barkjärn som förlängs med olika skaft.

Med långa skaft på barkjärnen når man att barka ända upp i kronan.

Adress: Mikael Edström, Hästhagsvägen 17,
821 00 RENG SJÖ.
Tel 0278-665734, 070-6688223

Kollar Christer det där med topphuggningen?

En anmälan i fotnoter av aktuella böcker

Skogens minnen av odling

Landet utanför städerna, med sina många miljöer och historiska lämningar, kan bli intressanta mål för urbaniserade besökare. Främlingskapet lockar även inhemska turister och detta ses som en viktig utvecklingsfaktor. Turismen hjälper landsbygden att lättare behålla service och arbetstillfällen. Man behåller valmöjligheten, man kan leva kvar i staden eller flytta till landet. Kultur och kulturarv spelar en intressant roll.¹

Skogens biologiska kulturarv är den levande delen av de spår människan lämnat från forntid till nu. Det kan vara arter som gynnats och samlats genom människans hävd, t.ex. den matta av starr som växer på en slättermyr. Ett annat exempel är skog som betats av boskap. Ett tredje kan vara den vresiga tall vid fästigen där bupigorna "satte bort" sin tandvärk.

Det biologiska arvet kan vara mer eller mindre avsiktligt. Formandet av slättermys vegetation är avsiktlig; hävden har avlägsnat buskar, ris och mossor, så starrskörden ökat, vilket var vad bonden ville. En mer oavsiktlig förändring är skogsbetets gynnande av en mängd svamparter. Markanvändningen har format det biologiska kulturarvet. Utan det skulle biodiversiteten ha varit torftigare.²

Påtagliga kulturpräglade växter är bebyggelse-lämningarnas vård- och fruktträd, bär och prydnadsbuskar samt krydd- och medicinalväxter. Humle antyder att lämningen är av en gård. Spirea att det är en 1900-talslämning.

Äldre beskrivningar berättar om svedjeskogar som skogsfågelns och hararnas paradys. Särskilt orrar, men även tjädrar, fanns i oräkneliga antal och skulle man skjuta en hare var det säkrast att gå bort till svedjan. Triviala

växter som örnbräken, hallon och lingon är botaniska minnen av brukningssättet.³

Överhet och allmoge verkar alltid ha legat i fejd om de resurser som fanns på allmänningar och i skogstrakter som inte kunde hävdas genom bosättningar. År 1238 stadfäste Erik Läspe och Halte en förlikning mellan munkarna i Nydala kloster och häradsborna i Östbo. Munkarna tillerkändes då rätt till mulbete, uppfödning av svin, vedhygge, bitäkt och jakt.

År 1542 lade Gustav Vasa fram kronans ägoanspråk på de obebyggda markerna. År 1683 påbörjades den norrländska avvitrningen (avskiljningen) som pågick fram till 1925. Tanken var att bönder och nybyggare skulle få mark nog för försörjningen, resten var kronans.

Skogsbete ansågs självklart och var en naturlig del av vardagen i skogen. Det gav heller inga nämnvärda problem. Fäbodbruk kan ha funnits under förhistorisk tid. Fullt utvecklat var det i mitten av 1600-talet och kulminationen inträffar 200 år senare. Konkurrens om betes- och slätterresurserna skönjs dock betydligt tidigare i domstolarnas protokoll.⁴

Trots allt är vår kunskap om samspelet mellan människa och miljö i det långa tidsperspektivet ännu fragmentarisk. Fler miljö och samhällshistoriska undersökningar behövs.⁵ Kulturarvet kan bli en resurs. En kreativ sådan som kan brukas för olika syften.

Noternas böcker omfattar nära 1000 sidor. Alla är högtintressanta. Flera är dessutom vackra med utsökta illustrationer. Studera dem.

³ Örjan Hill och Jan Töve, *Kunskap om skogens historia*, Skogssällskapet

⁴ Lars Kardell, *Svenskarna och skogen. Del 1. Från ved till linjeskepp*. Skogsstyrelsen

⁵ Björn E Berglund & Klas Börjesson, *Markens minnen. Landskap och odlingshistoria...* Riksantikvarieämbetet

¹ Christina Frimodig, *I kulturarvets fotspår – nya möjligheter för svensk turism*, Etour/Mitthögskolan

² Marie Emanuelsson, *Skogens biologiska kulturarv*. Riksantikvarieämbetet

NORDISKA KULTURLANDSKAPSFÖRBUNDET

LOMMEN, ISSN 1102-6553, är en tidning för förbundets medlemmar

STYRELSEN tar emot idéer och svarar på frågor om förbundet. Det går bra att kontakta vem som helst. Den som har ordet "kontakt" efter sitt namn har dock som särskild uppgift att hålla det nationella medlemsregistret aktuellt. Årsavgiften är 250 kr eller 25 € för enskild och 30 kr resp 3 €, för familjemedlem. Student och pensionär 100 kr resp 10 €. Institutioner kan betala 500 kr/ 50 €, vilket ger vissa förmåner.

ORDFÖRANDE

Cristina Prytz, Wäsby gård, S-640 25 JULITA
+46 (0)150 915 26 (bost), +46 (0)70 605 36 08(gsm)
cristina.prytz@nordiskamuseet.se

VICE ORDFÖRANDE

Camilla Rosengren, Båtsviksallén 10 C 40
SF-00810 HELSINGFORS. +358 (0)9 6931310 (arb)
+358 (0)9 7274981 (bost), +358 (0)50 5444945 (gsm)
camilla.rosengren@sci.fi

SEKRETERARE

Mats Folkesson, Länsstyrelsen, S-301 86 HALMSTAD.
+46 (0)35 13 20 40 (arb), +46 (0)70 683 33 40 (gsm)
+46 (0)346 400 34 (bost)
mats.folkesson@n.lst.se

Gabriele Prenzlau-Enander, kontakt, Fältvägen 19,
S-132 35 SALTSJÖ-BOO. +46 (0)8 715 72 01
Stockholms läns museum, Box 6176,
S-102 33 Stockholm. +46 (0)8 690 69 68 (arb)
Fax +46 (0)8 323272. gabriele@lansmuseum.a.se

Søren Espersen, kontakt, Stenstykkevej 34,
DK-2650 HVIDOVRE. +45 (0)3678 3028
tordenhuset@vip.cybercity.dk
Ostersocenter@vordbkom.dk (arb)

Randi Holme, kontakt, Fylkesmannen i Møre og Romsdal,
Fylkeshusa. N-6404 MOLDE.
+47 (0)71 28 51 53. randi.holme@fm-mr.stat.no
Auseveien 3, N-6443 TORNES I ROMSDAL.
+47 (0)48 28 15 66

Sinikka Joutsalmi, kontakt, Museovirasto, P.B. 169
SF-00511 HELSINGFORS. +358 (0)9 40 50 94 70
sinikka.joutsalmi@nba.fi

Bjørn Petersen, Låddenhøj 77, DK-4000 ROSKILDE.
+45 (0)4636 3730. bjoern@post.tele.dk

Ole-Per Schei, Fylkesmannen i Telemark, Statens hus,
N-3708 SKIEN. +47 (0)35 58 62 56
ole-per.schei@fm-te.stat.no +47 (0)90 74 28 45 (gsm)
ops@fm-te.stat.no

– I länder där man planterar granskog
på åkrar är det svårt att odla sin själ

Bild: JA Jason Sæterøy

Styrelsens kontakter på ISLAND, FÄRÖARNA och ÅLAND är

Birgitta Spur, Sigurjón Olafsson Museum,
Laugarnestanga 70, IS-105 REYKJAVIK.
Tel +354 553 29 06, Fax +354 581 45 53.

Símun Arge, Föroya Forminnisavn Hoivik,
PB 1155, FR-110 TÓRSHAVN.
Tel +298 10 700

Marita Karlsson, V. Skolgatan 1,
SF-22100 MARIEHAMN. Tel +358-18-16 887.
Arbete: Landskapsstyrelsen, PB 60,
SF-22101 MARIEHAMN.
Tel +358-18-25 000, Fax +358-18-17 440.

REDAKTÖRER

Karin Hallgren, Vattgårdsvägen 20,
S-743 34 STORVRETA. +46(0)18-315210,
+ 46(0)18-672506 (arb), + 46(0)70-4792355 (gsm)
karin.hallgren@ekon.slu.se

Kelvin Ekeland, Hålsjö 8375, S-820 64 NORRBO.
Tel +46-(0)650-335 39, bergils.ekeland@telia.com

KANSLI

Nordiska kulturlandskapsförbundet,
Hälsinglands museum,
Storgatan 31, S-824 30 HUDIKSVALL.
Tel +46 (0)650-196 01, Fax +46-(0)650-381 86
halsinglands.museum@hudiksvall.se

Postgirokonton finns i respektive land

Danmark: 8 96 50 80 (c/o Søren Espersen)
Finland: 800018-70845295 (c/o Sinnika Joutsalmi)
Norge: 0533 07 03 603 (c/o Randi Holme)
Sverige: 77 52 09-0 (c/o Gabriele Prenzlau-Enander)

